

Els notaris de Monistrol de Montserrat als segles XVII-XVIII: la reconstrucció d'un fons documental (quasi) desaparegut

CARLOS PIZARRO CARRASCO*

Diploma d'Estudis Avançats en Història Moderna –
Universitat de Barcelona

Resum

Els fons notariaus privats i els fons eclesiàstics són uns dels elements més destacats que han permès configurar els arxius de protocols a Catalunya. Al llarg dels segles XVII i XVIII van funcionar a Monistrol de Montserrat, un lloc de senyoriu eclesiàstic sota la jurisdicció de l'abadia de Montserrat, l'escrivania de la vila i la de la parròquia. Els notaris públics s'hi van succeir quasi ininterrompudament entre 1595 i 1738, fins al punt que a la dècada del 1630 hi havia tres notaris reials i un d'eclesiàstic treballant alhora. Desafortunadament, la destrucció de l'arxiu de Montserrat el 1811, els fets del juliol del 1936 i, molt especialment, la desaparició al segle XX del fons patrimonial de Can Gibert, on es dipositaven la majoria de protocols de Monistrol, han passat factura a aquest valuós patrimoni documental. En el present article estudiem els escrivans que van actuar a la població en aquest període i aportem dades biogràfiques i sobre l'activitat fedatària, dins del context català, fonamentalment a partir de les fonts notariaus, d'un capbreu del segle XVIII i de les actes municipals.

Paraules clau: notaris reials, notaris eclesiàstics, senyoriu eclesiàstic, arxius de protocols, Monistrol de Montserrat, Catalunya.

* © Carlos Pizarro Carrasco | CC BY-SA 4.0 | Article rebut el 30 de gener del 2023, acceptat el 31 de maig del 2023 i publicat el desembre del 2023 | pizarrocarrasco.carlos@gmail.com.

Los notarios de Monistrol de Montserrat en los siglos XVII-XVIII: la reconstrucción de un fondo documental (casi) desaparecido

Resumen

Los fondos notariales privados y los eclesiásticos son unos de los elementos más destacados que han permitido configurar los archivos de protocolos en Cataluña. A lo largo de los siglos XVII y XVIII funcionaron en Monistrol de Montserrat, un lugar de señorío eclesiástico bajo la jurisdicción de la abadía de Montserrat, la escribanía de la villa y la de la parroquia. Los notarios públicos se sucedieron casi ininterrumpidamente entre 1595 y 1738, hasta el punto de que en la década de 1630 había tres notarios reales y uno eclesiástico trabajando a la vez. Por desgracia, la destrucción del archivo de Montserrat (1811), los hechos de julio de 1936 y, en especial, la desaparición, en el siglo XX, del fondo patrimonial de Can Gibert, donde se depositaba la mayoría de protocolos de Monistrol, han pasado factura a este valioso patrimonio documental. En el presente artículo estudiamos los escribanos que actuaron en dicha población durante este periodo y aportamos datos biográficos y sobre la actividad fedataria, dentro del contexto catalán, fundamentalmente a partir de las fuentes notariales, de un *capbreu* (cabreo) del siglo XVIII y de las actas municipales.

Palabras clave: notarios reales, notarios eclesiásticos, señorío eclesiástico, archivos de protocolos, Monistrol de Montserrat, Cataluña.

The notaries of Monistrol de Montserrat in the seventeenth and eighteenth centuries: the reconstruction of a documentary collection (almost) disappeared

Abstract

Private and ecclesiastical notarial collections are some of the most outstanding elements that have made it possible to configure the archives of protocols in Catalonia. Throughout the seventeenth and eighteenth centuries the notary's office of the town and that of the parish operated in Monistrol de Montserrat, a place of ecclesiastical lordship under the jurisdiction of the abbey of Montserrat. Public notaries served almost uninterruptedly between 1595 and 1738, to the point that in the 1630s there were three royal notaries and one ecclesiastical notary working at the same time. Unfortunately, the destruction of the

Montserrat archive (1811), the events of July 1936 and especially the disappearance of the Can Gibert heritage collection in the twentieth century, where most of Monistrol's protocols were deposited, have adversely affected this valuable documentary heritage. In this article we study the scribes who acted in this period, providing biographical data and information on the notarial activity, within the Catalan context and mainly from the notarial sources, an eighteenth-century *capbreu* (lordship estate record) and municipal acts.

Keywords: royal notaries, ecclesiastical notaries, ecclesiastical lordship, protocol archives, Monistrol de Montserrat, Catalonia.

1. *Introducció*

Deseoso el Monasterio de adquirir testimonio de estas dos concepciones enfitéuticas, el Monge y Mayordomo Don Francisco José Feyjó hizo instancia a Olegario Llorens y Roca, escribano de la citada villa [de Monistrol de Montserrat], para que pasase a la Casa de Don Francisco Gibert y Rovira, hacendado de ella, donde estan archivados los escritos de diferentes escribanos que lo fueron de la indicada villa al efecto de sacar testimonio de dichos consentimientos [...].¹

A les portes de la supressió dels senyorijs jurisdiccionals a Espanya, l'any 1830 el Reial Patrimoni va ordenar a l'alcalde de Monistrol de Montserrat que capbrevés les aigües del seu terme. Davant d'això, el monestir de Montserrat, que es considerava possessor d'aquesta regalia i que havia concedit nombrosos establiments a particulars al llarg dels segles, va iniciar un plet contra l'Estat. Va cercar documents històrics justificatius a fi de presentar les seves al·legacions, per la qual cosa va demanar a l'escrivà de Monistrol Oleguer Llorens i Roca que s'adrecés a l'arxiu notarial de la família Gibert. Per què no estaven aquestes escriptures en mans d'alguna institució? Com s'explica que de l'època

1. Arxiu de Montserrat, A-III-a, 10/105, «Qüestió sobre la regalia de les aigües de Monistrol i Esparreguera», 1831-1834.

moderna avui tan sols es conservin una desena de volums notarials de Monistrol d'entre el 1632 i el 1699? S'ha dit que aquest llinatge benestant va atresorar des del segle XVIII els protocols de la vila. El cas és que als anys setanta del segle XX els registres de Can Gibert van ser espoliats i es va perdre per sempre una documentació d'un valor històric fonamental per a la nostra història.

Des dels inicis de la institució notarial van conviure a Catalunya diversos tipus de notaris. Durant les edats mitjana i moderna, la fragmentació del poder (rei, municipi, baró, bisbe...) es va traduir en l'existència de diferents notaris segons la institució que els havia investit de la potestat per a formalitzar documents en forma pública.² Els notaris reials exercien el seu ofici *per autoritat reial* i tenien competència normalment en tots els regnes de la monarquia. Els fedataris que actuaven *per autoritat apostòlica* podien redactar instruments de naturalesa eclesiàstica que haguessin de produir efectes a la Cúria Romana, però molt sovint atorgaven també escriptures referents a causes profanes sense tenir cap nomenament reial, especialment en el cas dels senyorijs eclesiàstics. Als llocs de jurisdicció senyorial, els barons i els monestirs respectius podien designar els escrivans de la seva circumscripció, encara que era habitual que en notaries senyorials treballessin fedataris que gaudien també de l'autoritat del rei.³ D'altra banda, els rectors de les parròquies i els seus vicaris tenien la facultat d'exercir la funció notarial en la seva localitat, per la qual cosa autoritzaven també tota mena d'instruments.⁴ Una altra figura menys coneguda que podia intervenir quan el notari estava absent o no n'hi havia era el *fiel de fechos*, una persona que sovint no tenia cap formació jurídica.⁵

2. Lluïsa CASES i Laureà PAGAROLAS, «Sobre la institució notarial. Qüestionament a la "Norma per l'elaboració del quadre de classificació dels fons notarials"», *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*, 19 (2002), p. 75.

3. Arcadi GARCIA OMS, «El dret notarial català. La implantació del model castellà 1716-1755», tesi doctoral inèdita, Universitat de Barcelona, Departament de Dret Civil, Barcelona, 2010, pp. 302-305.

4. Arcadi GARCIA OMS, *El dret notarial català*, pp. 305-306.

5. Joan-Xavier QUINTANA I SEGALÀ, *Notaris carlins a Catalunya (1833-1840)*, Fundació Noguera, Barcelona, 2016, p. 32.

Els requisits necessaris per ser notari i, per tant, per poder administrar la fe pública eren els següents, tot i que a la pràctica podia haver-hi excepcions: aprovar un examen perquè l'autoritat conferís el títol, ser major d'edat (mínim vint-i-cinc anys) i amb experiència com a aprenent, ser catòlic i tenir una reputació irreprotxable. A més, molts fills de notaris exercien la mateixa professió.⁶ L'àmbit d'actuació habitual eren els assumptes contractuals privats (extrajudicials), malgrat que també podien ser requerits per les institucions per autenticar el que calgués a la cúria del veguer o del batlle, als gremis, a les Corts Generals, a la Taula de Canvi, a la Reial Audiència i als consells municipals.⁷

Durant la Guerra de Successió i arran del Decret de Nova Planta, el poder borbònic va actuar contra els notaris desafectes i va tractar d'implantar el sistema castellà al Principat. L'Audiència va obligar a revalidar el títol a tots els notaris que l'havien obtingut en temps de l'Emperador. Un altre canvi important va ser que per obtenir un nomenament reial calia passar un examen davant el Consell de Castella, pagar el *fiat* —una important suma de diners— i l'impost de la *media annata*. L'obligatorietat del paper segellat en els protocols va suposar una altra càrrega econòmica per als notaris. A més, les noves disposicions van limitar l'actuació dels rectors en la fe pública per tal d'enfortir l'àmbit civil i públic i la Corona va intervenir també en l'actuació del notariat apostòlic i senyorial, especialment amb l'edicte del 1728, que obligava els notaris senyorials a obtenir també el títol reial. No sembla, en canvi, que reeixissin els intents del Consell de Castella de reduir el nombre de notaris al Principat.⁸

6. QUINTANA I SEGALÀ, *Notaris carlins*, p. 33.

7. CASES I PAGAROLAS, «Sobre la institució notarial», p. 84.

8. GARCIA OMS, «El dret notarial català», pp. 351-359. L'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona custodia el *Liber examinationis notariorum*, tres volums manuscrits que contenen els notaris públics de la ciutat examinats, aprovats i immatriculats els anys 1348-1385, 1527-1607 i part del segle XVIII. Abans del Decret de Nova Planta, era la cort del veguer qui portava el registre d'aquests escrivans; pel que fa als notaris reials, se n'encarregava la Cancelleria Reial i els llibres d'immatriculacions es conserven actualment a l'Arxiu de la Corona d'Aragó. Vegeu *Diccionari jurídic*, Institut

Una qüestió transcendental és la transmissió de les escriptures dels notaris. Abans de la Llei del notariat del 1862, els registres notariais tenien un caràcter patrimonial, és a dir, que els escrivans se'n consideraven propietaris. Per això molts escrivans, quan es traslladaven a una altra localitat, s'emportaven els seus instruments, tot i que a les escrivanies públiques vinculades a una localitat era obligatori deixar-los on havien estat produïts.⁹ D'altra banda, després de la defunció d'un notari els seus hereus acostumaven a disposar dels papers al seu albir, i fins i tot podien vendre'ls, malgrat que algunes disposicions, com ara les Corts de Barcelona de 1520, establien que havien de ser revisats per les autoritats dels col·legis notariais i havien d'anar a parar a un altre notari.¹⁰

Alguns casos específics no fan més que confirmar la complexitat del fenomen notarial català. Sovint les notaries es concedien en emfiteusi pel rei o el senyor de cada lloc a canvi que el notari que havia obtingut el domini útil satisfés un cànon anual.¹¹ L'any 1254 el rei Jaume I va establir perpètuament l'escrivania del castell de Terrassa al prior de Santa Maria de dita localitat, amb dret a nomenar notari, el qual actuaria exclusivament al seu districte.¹² El *notari regent* administrava una scrivania en nom d'un propietari que podia o no ser fedatari públic. Els *conotaris* exercien la seva activitat conjuntament. El *notari substitut*, per motiu d'absència, malaltia del notari titular, o per altres raons determinades, rebia d'aquest la delegació de la funció notarial per part d'un notari titular. Finalment, era costum que els escrivans que tutelaven les escriptures d'un notari difunt signessin els documents amb la fórmula «regentem scripturas» quan feien una còpia d'un dels seus instruments.¹³ A l'escriva-

---

d'Estudis Catalans, Societat Catalana d'Estudis Jurídics, Barcelona, 2023, <https://cit.iec.cat/obresx.asp?obra=DJC> (consulta: 29/06/2023).

9. CASES i PAGAROLAS, «Sobre la institució notarial», p. 77.

10. L. Pagarolas i Sabaté, coord., *Els fons de protocols de Catalunya: Estat actual i proposta de sistematització*, Associació d'Arxivers de Catalunya, Barcelona, 2005, p. 22.

11. GARCIA OMS, «El dret notarial català», p. 271.

12. Pere PUIG I USTRELL, «Notes històriques sobre la institució i la funció notarial en època moderna i contemporània. El cas de l'escrivania i la notaria públiques de Terrassa», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, XXII (2004), p. 118.

13. CASES i PAGAROLAS, «Sobre la institució notarial», p. 80.

nia senyorial del castell de Rupit, la família de notaris Soler havia rebut per establiment emfitèutic des del 1540 la facultat d'exercir la funció notarial al terme i de nomenar substituïts, cosa que va fer en períodes puntuals: després de la mort de l'escrivà Gaspar Soler (1584-1617), la vídua esdevingué senyora útil de dita notaria i decidí encomanar-la a diversos notaris suplents fins que Joan Carles Soler va poder succeir el seu pare.¹⁴

En aquest article ens proposem establir quins van ser els escrivans que van actuar a Monistrol durant els segles XVII i XVIII, per a la qual cosa aportem una cronologia i una descripció de la seva activitat fedatària i algunes dades biogràfiques d'interès. Hem centrat el nostre estudi en els notaris públics de la vila, sense oblidar la presència destacada dels representants de la notaria eclesiàstica i dels escrivans del consell municipal. Així mateix, hem volgut fer llum sobre les mancances documentals i la dispersió del fons notarial monistolenc que ha arribat fins als nostres dies, una mostra clara de les dificultats en la configuració dels arxius de protocols a Catalunya.

2. *Els notaris públics de la vila de Monistrol*

La bibliografia sobre els notaris de Monistrol és escassa. El catàleg dels protocols de Manresa de la Fundació Noguera esmenta i descriu els volums que custodia l'Arxiu Comarcal del Bages. Pel que fa a l'estat de la qüestió dels protocols catalans, un treball de conjunt coordinat per Laureà Pagarolas, sobre les notaries públiques d'Esparreguera, Monistrol i Olesa de Montserrat assegura que durant l'Antic Règim van pertànyer al monestir de Montserrat.¹⁵ El principal punt de partida del nostre estudi és la nòmina dels notaris de Monistrol i dels seus registres

14. Abel RUBIÓ SERRAT, «La notaria i escrivania dels termes de Rupit i Fornils (1308-1835): aproximació i particularitats d'una notaria de jurisdicció senyorial», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, xxxii (2014), p. 87.

15. Marc TORRAS I SERRA *et al.*, *Catàleg dels protocols notariais de Manresa*, Fundació Noguera, Barcelona, 1993, vol. 2, pp. 633 i seg. Pagarolas, coord., *Els fons de protocols*, p. 102.

elaborada per l'arxiver municipal Joan-Xavier Quintana i publicada a la revista *Documenta* (2009), una relació exhaustiva de gairebé tots els escrivans i volums notariais existents entre els anys 1632 i 1867, que es poden consultar a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA) i a l'Arxiu Comarcal del Bages (ACBG). Així doncs, més enllà del biaix cronològic que centra el nostre article, els segles XVII i XVIII (vegeu la taula 1), el seu llistat inclou també els contemporanis contemporanis: Francesc Vallès Amat (1807-1827), Oleguer Llorens Roca (1827-1847), Ignasi Mandrés (1852-1854), Enric Casas i Bosch (1855-1859) i Tomàs Comellas (1861-1867).¹⁶ Més recentment, la monografia del mateix Quintana sobre els notaris de la Primera Guerra Carlina inclou alguna referència específica a Oleguer Llorens Roca. Aquest escrivà públic de Monistrol, que havia entrat per mort del seu antecessor, se'n va haver d'anar a Vilafranca durant tres anys —entre el 1835 i el 1838— per les simpaties que tenia la seva família per la causa liberal, però també en part per la manca de feina a Monistrol.¹⁷

La crònica de Zoile Gibert i Camps, sacerdot de Monistrol, feia esment l'any 1824 d'un seguit de notaris que havien actuat en aquesta vila als segles XVI i XVII: Damià Bellera, Dídac Bellera, Pere Nabot i Francesc Nabot i Bellera. El seu testimoni demostra, a més, la dispersió dels protocols monistolencs d'època moderna, ja que assegura que romanien custodiats a l'arxiu de la parròquia, al fons privat de Can Gibert i en mans del monestir (a la casa senyorial de la Sala o a l'arxiu de Montserrat). En aquest sentit, cal tenir en compte que l'abadia posseïa des del segle XIV la jurisdicció feudal sobre Monistrol i que dos-cents anys després s'hi havia annexionat la rectoria.¹⁸

16. Arxiu Municipal de Monistrol de Montserrat, «Fonts documentals», *Documenta: Monistrol de Montserrat*, 3 (2009), pp. 6-7. Manquen només tres llibres de Pere Riusec com a notari de Monistrol en la seva actuació a Olesa. Vegeu el catàleg: Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA), Notariais, Sant Feliu de Llobregat, 311 (2-4), <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

17. QUINTANA, *Notaris carlins*, pp. 98-99.

18. CARLOS PIZARRO i ZOILE GIBERT, *A l'ombra de l'abadia: el domini senyorial i eclesiàstic de Montserrat a l'Antic Règim. La crònica de Zoile Gibert sobre Monistrol*

Un inventari inèdit del fons notarial de Can Gibert que es troba a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, probablement elaborat pel mateix pare Feijóo de Montserrat cap al 1830, *Notarios que havido en Monistrol de Monserrat y existen sus Manuales en la casa del Sr. Gibert*, confirma la magnitud de la riquesa documental perduda. Es tracta d'una relació d'una vintena de notaris que van treballar a la vila entre 1591 i 1823 amb els anys dels protocols que es guardaven en dita casa —tot i que hi trobem algunes imprecisions, sobretot en la transcripció dels noms catalans—; a més, en aquest document manuscrit s'afirma que hi havia també protocols a l'arxiu de la comunitat parroquial. Pel que fa als segles XVII i XVIII, a més dels que ja enumerava Zoile Gibert, hi trobem Pere Riusec, Valentí Augirot, Josep Camps i Rafael Camps, i els llibres d'altres escrivans que no coneixíem del primer quart del sis-cents, que corresponen a dos notaris regents i a altres notaris que devien ser substituïts:¹⁹ Bernat Joan Navès (1591), Andreu Peres (1591-1597), Josep Cortès, notari d'Igualada regent a Monistrol els anys 1598-1625, Josep Mercader (1608-1610), Vicenç Torras (1608-1609), Lluís Ferran Colomines, regent a Monistrol el 1610, Jaume Ferrer (1611), Miquel Fontanelles (1612-1613) i Jaume Mestre (1617).

L'historiador i monjo Francesc Xavier Altés, que apunta que Can Gibert va ser el dipòsit tradicional dels protocols monistolencs des del segle XVIII, recordava que als anys cinquanta del segle XX el pare Calixte Albareda hi va microfilmear el volum titulat *Inventaris y encants en p^o de Damia Bellera, Diego Bellera, Pere y Francisco Nabot nott. de Monistrol*, que encara es conservava una dècada després. Assegura que als anys setanta els propietaris d'aquesta casa se'ls van emportar en dues tongades. Que nosaltres sapiguem, només es va salvar una còpia de la coneguda crònica de Zoile Gibert sobre Monistrol i d'algun escrit anterior relacionat amb l'activitat de Gibert a la parròquia.²⁰

(1824), Centre d'Estudis d'Avià i Ajuntament de Monistrol de Montserrat, Avià, 2019, pp. 55-56 i 75-76.

19. ACA, Monacals-Hisenda, lligall gran, carpeta 18, núm. 47, s.f.

20. Quant al volum d'inventaris, vegeu Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, «L'argenteria litúrgica i cultural del Monestir de Montserrat a mitjan segle XVII», *Miscel·là-*

L'antic arxiu de Montserrat, abans que el cremessin les tropes napoleòniques el 1811, també incloïa diversa documentació relativa a l'activitat notarial que es portava a terme a Monistrol i al seu entorn geogràfic. L'*Índice del Archivo* (1719-1722), del pare Gregorio Escudero, incloïa els «libros de Cortes de los Bayles», diversos «protocolos, manuales de las notariás de Monserrate y Santa Cecilia, y de muchos notarios reales» i «diversos testaments, vendas i censals cancel·lats a Monistrol».²¹ Posteriorment, segons Zoile Gibert, arran del Pla beneficial del 1778 els monjos que el monestir tenia com a vicaris a l'església parroquial s'emportaren a Montserrat una part dels testaments i dels llibres de baptismes, matrimonis i òbits de Monistrol.²² El que sí que trobem en la secció «Monacals» de l'Arxiu de la Corona d'Aragó i que, per tant, es devia trobar al monestir abans de la desamortització del segle XIX, són alguns protocols notariaus de la vicaria de Monistrol amb actes de naturalesa civil i eclesiàstica (vegeu-ne l'apartat «L'escrivania de la parròquia de Sant Pere de Monistrol»).

L'any 1936 va ser saquejat l'arxiu parroquial de Monistrol. L'historiador Llorenç Soldevila apunta que pels volts del 18 de juliol les forces revolucionàries del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM), procedents de la Bauma de Castellbell i compostes també per alguns monistolencs, van assaltar l'església de Sant Pere, van destruir l'arxiu i van escampar els papers pel carrer que hi ha davant, de manera que alguns particulars van poder endur-se'n alguns a casa seva. Un inventari elaborat per la diòcesi de Barcelona el 1933 reflecteix la documentació que va acabar desapareixent, però sobta no trobar-hi ja cap dels protocols dels notaris públics de Monistrol a què feien referència Zoile Gibert i l'anti-

---

nia Litúrgica Catalana, XII (2004), p. 270. El mateix historiador a *L'església nova de Montserrat (1560-1592-1992)*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1992, p. 8, es refereix a la pèrdua del fons de Can Gibert. La «Notícia de les antiquitats de la vila de Montserrat», de Zoile Gibert, ha estat transcrita i estudiada a PIZARRO i GIBERT, *A l'ombra de l'abadia*.

21. Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, «La configuració de l'antic arxiu de Montserrat (segles XVI-XVIII)», *Lligall: Revista Catalana d'Arxivística*, 8 (1994), pp. 27 i 31.

22. PIZARRO i GIBERT, *A l'ombra de l'abadia*, p. 152.

ga descripció de Can Gibert cent anys abans. Segons l'informe del bisbat, el fons de la parròquia començava a principis del segle XVII i contenia els llibres sacramentals, els de confraries i els de l'hospital de Monistrol, testaments i molts altres documents fins al primer terç del segle XX.²³ Malgrat això, alguns llibres de baptismes, matrimonis, òbits i darreres voluntats a partir de la segona meitat del segle XIX sembla que es van poder rescatar o es van salvar. Són els que estan ubicats a l'arxiu del bisbat de Sant Feliu de Llobregat, circumscripció a què pertany actualment la parròquia.²⁴ D'altra banda, els protocols del districte notarial de Manresa que es trobaven a resguard van ser portats després de la guerra a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i, d'aquests, uns quants van ser retornats a l'Arxiu Comarcal del Bages. Aquesta circumstància explica la ubicació actual dels volums de Monistrol dels segles XVII-XIX en aquests dos dipòsits documentals.²⁵

23. Llorenç SOLDEVILA I BALART, «Documentació de la parròquia de Sant Pere (1876-1933): text 10. Inventari de l'Arxiu Parroquial (1933), pel Dr. Ramon Pons, ecònom», *L'Anuari: Un Any de Vida Monistrolenca*, 1995, pp. 68-72. Els volums de testaments desapareguts del nostre període són els dels anys 1695-1697, 1745-1759, 1759-1779 i 1795-1817. Per la cronologia, el tercer llibre podria ser el que va consultar Altés a l'arxiu montserratí als anys noranta. Vegeu Francesc Xavier ALTÉS i Benet RIBAS, *Història de Montserrat (888-1258)*, Curial Edicions Catalanes i Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1990, p. 7, nota 8.

24. Només es conserven testaments dels anys 1868-1920. Vegeu BISBAT DE SANT FELIU DE LLOBREGAT, *Fons documental de la Parròquia de Sant Pere del municipi de Monistrol de Montserrat. Guia descriptiva*, <https://bisbatsantfeliu.cat/wp-content/uploads/2020/06/523MonistroldeMontserratParroquiaSantPere.pdf> (consulta: 28/01/2023).

25. Sobre el traspass dels protocols del districte de Manresa a l'ACA, vegeu Pagarolas i Sabaté, coord., *Els fons de protocols de Catalunya*, pp. 92 i 254-256.

TAULA I. Els notaris públics de la vila de Monistrol (segles XVII-XVIII)

Notari	Anys extrems	Protocols conservats	Observacions
Damià Bellera	1595-1611	–	–
Pere Riusec	1615-1645	ACA, Notarials, Manresa, vol. 34:6 (1615); vols. 31-33 (1642-1644) ACA, Notarials, Sant Feliu de Llobregat, vol. 311:2-4 (1643-1645)	Fou també notari de Martorell (1630-1636; 1641-1645)
Dídac Bellera	1630-1641	ACA, Notarials, Manresa, vol. 34:5 (1630)	–
Pere Nabot	1633-1666	ACBG, Arxiu de Protocols de Manresa, ms. 1437 (1632-1635)	Fou també notari de la Pobla de Claramunt (1626-1632)
Francesc Nabot i Bellera	1662-1679	ACA, Notarials, Manresa, vol. 34:1-4 (1668-1670)	–
Josep Mata i Montfahi	1686-1690	ACBG, Arxiu de Protocols de Manresa, ms. 1436 i vol. F-69 (1686-1687)	–
Mn. Valentí Augirot	1691-1728	ACA, Notarials, Manresa, vols. 35-41 (1691-1699)	–
Josep Camps	1705-1727	–	–
Rafael Camps	1733-1738	–	Fou també notari d'Esparreguera (1737-1754)

Els anys extrems són d'activitat notarial, segons la documentació consultada. Les fonts apareixen consignades en la mateixa taula i al llarg de l'article.

2.1. *Damià Bellera: 1595-1611*

No disposem de gaire informació sobre la família Bellera, que sembla que al tombant dels segles XVI i XVII tenia poca presència a la vida mu-

nicipal de Monistrol però una bona posició econòmica.²⁶ L'any 1628 el doctor Joan Carles i Amat, en la seva memòria sobre la construcció de la cisterna de la Font Gran, constata la proximitat de la «torra dels Belleras».²⁷ Alguns dels membres d'aquest llinatge van ocupar càrrecs destacats en la comunitat eclesiàstica local. El 1642 el prevere Jacint Bellera, germà del notari Dídac Bellera, devia ser vicari de la parròquia quan va escripturar a Monistrol el nomenament d'Antoni Ubac com a procurador i síndic del comú de Vacarisses davant la Diputació del General.²⁸ El 1648 un altre sacerdot de la família, mossèn Joan Bellera, fill de Monistrol i beneficiat de la seu de Barcelona, va costejar l'adquisició d'un orgue nou per a l'església de Sant Pere i va impulsar la institució de la plaça d'organista, en relació amb la qual establia per als seus hereus el dret d'intervenir en el nomenament del candidat, conjuntament amb el govern municipal de Monistrol i la parròquia.²⁹

La primera notícia documental que tenim sobre Damià Ballera és que l'any 1591 actua com a testimoni en una època rebuda per Joan Castell, notari d'Esparreguera, de la qual cosa deduïm que devia ser escrivent en aquella vila.³⁰

Trobem pergamins i escriptures soltes atorgats per Damià Bellera [= «Bellera»] com a notari públic de Monistrol «per autoritat apostòlica i reial» entre 1596 i 1606 a Monistrol i a Vacarisses.³¹ Segons l'antic

26. No n'hem trobat cap referència a l'Arxiu Comarcal del Bages (ACBG), Fons Ajuntament de Monistrol de Montserrat, Llibre d'acords del Consell, 1569-1593 i 1615-1644.

27. Josep GALOBART I SOLER, *La Font Gran de Monistrol de Montserrat*, L'Aixernador, Argentona, 1994, p. 38.

28. Josep Maria FAURA, *Història de la serra de l'Obac: El Parc de Sant Llorenç i la serra de l'Obac*, L'Avenç, Barcelona, 1993, p. 52.

29. Francesc Xavier ALTÉS I AGUILÓ, «Orgues, orgueners i organistes a l'església de Sant Pere de Monistrol de Montserrat», *Anuari de l'Orgue*, I (2002), p. 80.

30. És un pergami de l'II de desembre de 1591 que forma part del fons patrimonial Planas Cuyàs, de l'Arxiu Comarcal del Baix Llobregat (ACBL). Vegeu al catàleg: ACBL, 50-127, <arxius en línia> (consulta: 28/01/2023).

31. Vegeu al catàleg: ACA, Diversos, Mas de l'Ubac, pergamins 56 i 59; *ibidem*, caixa 1, carpetes 6 i 8, <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta:

catàleg de Can Gibert, s'hi conservaven manuals del període 1595-1608.³² L'any 1597 va confegir el capbreu de Maians, un castell termenat que havia estat senyoriu jurisdiccional del monestir de Sant de Bages i que va ser annexionat a l'abadia de Montserrat.³³ El mateix any la baronia de Castellbell li va encarregar la capbreuació dels seus dominis. Les declaracions es van prendre al castell senyorial i, pel que fa als propietaris monistolencs, a casa del notari.³⁴ Com a fet significatiu d'aquest període, el 29 de febrer de 1600 va formalitzar els capítols matrimonials avui desapareguts de Joan Carles i Amat, insigne metge, músic i escriptor monistolenc, amb la vacarissenca Mònica Ubac i Casanoves.³⁵

D'altra banda, Damià Bellera també va prestar els seus serveis a la cúria senyorial de Monistrol. Durant els períodes 1602-1605 i 1608-1611 el monestir li va arrendar el llibre de cort del batlle.³⁶

2.2. *Pere Riusec: 1615-1645*

Va ser notari de Monistrol de Montserrat per autoritat apostòlica i reial i va actuar també a Olesa. Així mateix, va exercir com a notari públic de Martorell. Pertanyia a una destacada família de propietaris agraris de

---

28/01/2023); Biblioteca Nacional de Catalunya (BNC), Arxiu Històric, reg. 19652, pergami 394; *ibidem*, Fons Històric de l'Hospital de la Santa Creu, núm. 10295, www.bnc.cat/ (consulta: 28/01/2023).

32. ACA, Monacals-Hisenda, lligall gran 18, doc. 47, s.f.

33. Vegeu al catàleg: ACA, Notarials, Igualada, 405(2), <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

34. Joan VALLS I PUEYO, «La història de Castellbell i el Vilar, un projecte en marxa», *Dovella: Revista Cultural de la Catalunya Central*, 29 (1995), p. 34.

35. Joan CARLES I AMAT, *Quatre cents aforismes catalans: Breus notícies bio-bibliogràfiques de son autor*, ed. J. Vilar i Cots, Impremta Bayer Germans i Cia., Barcelona, 1918 (?), pp. 37-68. L'autor no diu quina és la font documental que va consultar.

36. Tomàs RAJADELL, *Historia de Monserrat: Sumario de las villas, lugares, quadras, jurisdicciones, feudos, rentas, derechos y preheminiencias que el Monasterio de Ntra. Sra. de Monserrat tiene y posee en el Principado de Cataluña y otras partes*, Biblioteca de la Universitat de Santiago de Compostella, ms. 597 (any 163?), s.f.

Monistrol. Segons la tradició, els Riusec o els seus pastors van trobar a finals del segle IX la imatge de la Mare de Déu de Montserrat en una cova, prop d'on es va acabar fundant el monestir de Santa Maria de Montserrat.³⁷ Durant el segle XVI i el primer terç del XVII, podem constatar la forta presència d'aquesta nissaga, la qual tenia la casa pairal al final del carrer de Sant Joan de Monistrol —actualment anomenada Can Cavaller—, en els grups dirigits que formaven part del govern municipal.³⁸ L'any 1637 una branca dels Riusec va entroncar amb un membre de la baixa noblesa catalana: Elisabet de Ferrer i Alçamora, filla de Nicolau de Ferrer i Caterina Alçamora (de Riusec), va contreure matrimoni amb Josep d'Olzina, membre d'una família de donzells de Barcelona que va estar al servei de les institucions reials i de la Diputació del General de Catalunya.³⁹

Pere Riusec [= «Riusech»] era fill de Jaume Riusec de Monistrol i d'Aldonça Belloch.⁴⁰ El seu pare havia estat jurat de la vila de Monistrol, escrivà municipal i batlle l'any 1598.⁴¹ La família materna procedia d'Olesa de Montserrat, on posseïa un destacat trull d'oli a les anomenades «cases de la Clota».⁴² L'hereu de la família, Jaume Riusec i Belloch, exercia de cirurgià en aquesta darrera localitat a mitjan segle XVII.⁴³ Per tant, són evidents els vincles d'aquesta família amb Olesa, on el nostre notari devia posseir o gaudir d'alguna casa, a més de les seves propietats de Monistrol.

37. PIZARRO i GIBERT, *A l'ombra de l'abadia*, pp. 81-82

38. Salvador REDÓ, «Hidrologia monistrolenca. Els torrents», *L'Anuari: Un Any de Vida Monistrolenca*, 1984, pp. 62-65.

39. Armand de FLUVIÀ i ESCORSA, «Per pagesos, parent de marquesos», *Paratge: Quaderns d'Estudis de Genealogia, Heràldica, Sigil·lografia i Nobiliària* (en línia), II (2000), pp. 87-94, esp. p. 90. Joan VALLS i PUEYO, «El Piteu de Monistrol de Montserrat», *Documenta*, 22 (2014), pp. 7-II.

40. VALLS, «El Piteu de Monistrol», p. 6.

41. REDÓ, «Hidrologia monistrolenca», p. 62. El pare també va ser escrivà del consell; vegeu: ACBG, Fons Monistrol, Llibre d'acords del Consell, 1574-1594, f. 43v i 90v.

42. Gusman VENDRANES i Chantale RULLIER, *Oli d'Olesa: La passió d'un poble*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, 1996, p. 97.

43. VALLS, «El Piteu de Monistrol», p. 6.

De la seva actuació com a notari públic de Monistrol de Montserrat, es conserva una part del capbreu de Sant Pere dels Arquells de l'any 1615, una vila de la Segarra que estava sota la senyoria de Montserrat.⁴⁴ D'altra banda, a l'Arxiu de la Corona d'Aragó es poden consultar sis volums amb escriptures rebudes i signades per Pere Riusech a Olesa de Montserrat, corresponents al període 1642-1645 (vegeu la taula 1). Aquells anys no només es dedicava a autenticar negocis privats, sinó que també va treballar a Olesa per a la clavaria municipal i la cort del batlle. Aquesta població també estava sota la jurisdicció feudal de l'abadia i, atesa la seva proximitat geogràfica, no devia ser difícil que exercís l'ofici simultàniament a les dues localitats.⁴⁵

Pel que fa a les escriptures atorgades a la vila de Monistrol, hem localitzat només algunes referències esparses. El catàleg de Can Gibert conté els seus manuals des del 1615.⁴⁶ El primer esment que hem localitzat d'una escriptura seva és l'admissió d'un prevere fill de la vila en les distribucions de la parròquia, un document rebut per Pere Riusec el 29 de gener de 1618.⁴⁷ Una altra és un establiment de l'any 1636 d'una casa al carrer de Sant Joan de Monistrol en favor de Joan Carles i Amat. Aquest immoble era veí d'un que posseïa el mateix Pere Riusec, on podem pensar que hi devia tenir la notaria.⁴⁸ Cal tenir en compte que Pere Riusec es degué emportar una part dels protocols monistolencs a Martorell, on degueren resultar afectats per la crema de dita població per les tropes castellanes l'any 1640, segons el que es desprèn del catàleg

44. ACA, Notarials, Manresa, vol. 34:6 (1615). El capbreu es troba inserit dins el volum 34 de la secció «Notarials» de Manresa de l'ACA, format per sis capbreus de diferents anys i localitats. El seu catàleg ha atribuït erròniament tot el manual a Francesc Nabot Bellera.

45. En una escriptura del 1641 o el 1642 surt també com a «notari de la vila d'Olesa en la redditió dels comptes de les clavarias y clavaris». Vegeu Francesc Xaver GUAL I RAMÍREZ i Carles MILLÀS I CASTELLVÍ, *L'impost del batalló a Olesa*, p. 12, www.xtec.cat/xgual1/Batallo.pdf (consulta: 28/01/2023).

46. ACA, Monacals-Hisenda, lligall gran, carpeta 18, doc. 47, s.f.

47. ACBG, Fons Monistrol, Llibre d'acords del Consell, 1615-1644, f. 9v.

48. ACA, Monacals-Hisenda, lligall gran, carpeta 18, núm. 47, s.f. Nota facilitada per Joan Valls.

de Can Gibert: «Se halla en un Manual de Joseph de Campo una alver-tencia de que se quemaron parte de los manuales de Riusech en la vila de Martorell». ⁴⁹

Els protocols de l'Arxiu de la Corona d'Aragó situen l'activitat fe-datària de Pere Riusec a Martorell entre els anys 1630 i 1645. Allà va treballar per a l'escrivania pública del marquès de Los Vélez, que hi posseïa la jurisdicció senyorial, i sembla que també hi devia portar una notaria privada. Es conserven vuit llibres d'aquesta etapa. ⁵⁰

Seguint la tradició familiar, el nostre escrivà va ocupar alguns càr-recs destacats al govern local de Monistrol des que fou insaculat l'any 1623. L'any següent ja el trobem com a oïdor de comptes i el 1636 era prohom «en la bossa de mà major» del consell de la vila, cosa que sig-nifica que va arribar al primer estament en dita institució. ⁵¹ Després de la mort del doctor Joan Carles i Amat, a principis del 1642, el va succeir durant un parell d'anys com a credencer i escrivà municipal. ⁵² L'any 1644 era jurat primer de la vila, de la qual cosa deduïm que va anar assumint cada cop més responsabilitats públiques poc abans de la seva defunció. ⁵³

S'ha dit que Pere Riusec va dictar testament el 16 d'agost de 1643. ⁵⁴ El seu últim protocol conservat el va escriure com a notari de Monis-trol actuant a Olesa i el darrer instrument data del 6 de maig de 1645. ⁵⁵ Després de la seva mort, el seu germà Jaume Riusec, cirurgià a Olesa, va heretar els béns que li pertanyien. ⁵⁶

49. ACA, Monacals-Hisenda, lligall gran, carpeta 18, núm. 47, s.f.

50. Els llibres seus conservats com a notari de Martorell són de dos períodes:
a) 1630-1636: vegeu al catàleg ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 310-311 i 562-563;
b) 1641-1645: ACA, *ibidem*, 696-697, <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

51. REDÓ, «Hidrologia monistrolenca», p. 64.

52. ACBG, Fons Monistrol, Llibre d'acords del Consell, 1615-1644, f. 130v i seg.

53. *Ibidem*, f. 149.

54. VALLS, «El Piteu de Monistrol», p. 6.

55. Vegeu al catàleg: ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 311 (3), <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

56. REDÓ, «Hidrologia monistrolenca», p. 64.

2.3. *Dídac Bellera: (1623?) 1631-1641*

Malgrat que l'antic catàleg de Can Gibert situa el primer dels seus manuals en l'any 1623, caldria comprovar si Dídac Bellera [= «Ballerà»] va començar la seva activitat tan aviat, ja que no disposem de cap notícia documental tan primerenca.⁵⁷ Fill de Damià Bellera, apareix com a notari públic de Monistrol per autoritat reial, però no s'han conservat sèries notarials seves. Amb aquesta titulació va autenticar el capbreu dels terratinents i pagesos de Marganell (1630) i de Castellbell (1631-1634).⁵⁸ El 1633 va actuar com a «regent de les escriptures» del seu pare, que ja devia ser difunt, quan va treure una còpia d'un precari del mas Ubac de Vacarisses.⁵⁹ Més endavant, la consulta del capbreu del segle XVIII de Monistrol ens ha permès localitzar algunes referències a altres documents notarials de Dídac Bellera, com ara una compra que va formalitzar a Monistrol l'any 1638.⁶⁰

Al principi de la Guerra dels Segadors, el gener del 1641, la vila va encarregar al nostre notari que dirigís un dels grups armats que havia de controlar els accessos i la circulació de persones per tal d'evitar l'entrada d'espies enemics pels portals de la muralla.⁶¹ Un fet transcendental en la trajectòria fedatària de Dídac Bellera és que a l'octubre del mateix any, davant la proximitat de les tropes castellanques a l'abadia de Montserrat, li fou encomanat de protocol·litzar l'inventari del primer lliurament de les joies del monestir de Montserrat a les autoritats catalanes, que van salvar-les a Barcelona durant un parell de mesos fins que va passar el perill.⁶²

57. ACA, Monacals-Hisenda, lligall gran, carpeta 18, núm. 47, s.f.

58. ACA, Notarials, Manresa, 34 (5), capbreu de Marganell del 1630. Quant a Castellbell, vegeu l'esment a Diputació de Barcelona, *Mapes de Patrimoni Cultural*, <https://patrimonicultural.diba.cat/element/la-bauma-1> (consulta: 29-01-2023).

59. Vegeu al catàleg: ACA, Diversos, Mas de l'Ubac, caixa 1, carpeta 6, «Establiments i capbreuacions», 1, <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

60. ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 378, Capbreu de la vila i terme de Monistrol de Montserrat, 1723, f. 153v.

61. REDÓ, «Hidrologia monistrolenca», p. 61.

62. ALTÉS, «L'argenteria litúrgica», p. 270.

Sabem que va testar el 18 de febrer de 1644 davant el notari públic de Manresa, Maurici Gomis, i va nomenar hereva universal la seva filla Maria, que es va casar amb Rafael Padró, cirurgià de Barcelona. En la confessió que va fer en el capbreu de Monistrol del 1658, la vídua de Dídac Bellera —curiosament anomenada «Senyora Marquesa Bellera»— encara era usufructuària i tenutària dels seus béns.⁶³ La senyora encara va viure uns quants anys més i, si hem de jutjar pel seu àlies, devia adquirir una bona posició econòmica, atès que fins al 1683 va vendre a Josep Malet, de Monistrol una casa que posseïen ella i la seva filla al carrer de Sant Joan i que havia estat del notari Dídac Bellera. Aquest habitatge, amb «dos portals obrints», estava situat en una zona residencial benestant, al costat el palauet dels Olzina i Riusec —Cal Cavaller—, i podria ser l'esmentada «torre dels Belleras».

2.4. *Pere Nabot: 1633-1666*

El notari Pere Nabot [= «Nebot»] era fill de Joan, negociant de Monistrol, i de Jerònima. Tenia dos germans: Josep Nabot, prevere a l'església parroquial, i Jaume, pareire de professió.⁶⁴ Tot i que el catàleg de Can Gibert situa els seus manuals de Monistrol entre els anys 1624 i 1666,⁶⁵ els primers devien correspondre a la seva etapa com a escrivà del senyoriu d'Òdena i tal vegada se'ls va emportar quan es va traslladar a l'escrivania de Monistrol. En aquest primer període el trobem exercint com a notari públic de la Pobra de Claramunt, al servei dels ducs de Cardona, en uns protocols de la cort d'Òdena (1623-1629) i en els capbreus

63. La senyora Bellera va declarar al capbreu del 1658 a través del seu procurador, Pere Nabot, notari de Monistrol, segons el que es diu en el capbreu del 1723; vegeu ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 378, f. 194v. El testament de Dídac Bellera no s'ha conservat entre els protocols de l'ACBG.

64. Arxiu Comarcal del Vallès Occidental (ACVOC), Batllia Reial de Terrassa, Processos, «Josep Nabot, prevere, i Jaume Nabot, pareire contra Pere Nabot, notari de Monistrol de Montserrat», 23-9-1643, 6 f.

65. ACA, Monacals-Hisenda, lligall gran, carpeta 18, núm. 47, s.f.

d'altres localitats de la mateixa baronia: Castellolí (1628-1629), Carme (1630) i la Pobla de Claramunt (1629-1632).⁶⁶

Tot seguit, Pere Nabot va passar a la notaria de Monistrol. L'únic volum d'ell que ha perdurat data dels anys 1633-1635 i es troba a l'Arxiu Comarcal del Bages (ACBG). Conté un protocol relligat del 1632 que en realitat pertany al període anterior, atès que la seva portada anuncia que Nabot és notari públic de la Pobla de Claramunt.⁶⁷ Cal suposar que el nostre notari gaudia des de feia anys de l'autoritat reial, motiu pel qual va poder treballar en ambdues localitats. De fet, l'Arxiu Històric de Sabadell conserva tres escriptures soltes vinculades a la família de Damià Llobet, adroguer, en què hi surt Pere Nabot, «auctoritate regia per totam terram et dictionem S. C. et R. maiestate domini nostri Regis nottarium publicum villae Monistrolli Montisserrati».⁶⁸ Disposem també d'una referència bibliogràfica que ens remet al testament desaparegut del doctor Joan Carles i Amat, que es va signar davant de Pere Nabot, notari públic de la vila de Monistrol, el 27 de gener de 1642.⁶⁹

Mentre protocol·litzava nombrosos assumptes civils a la notaria de Monistrol, també treballava al servei de les institucions locals com a «notari i escrivà de la cort del Batlle» de dita vila. En aquesta cúria senyorial va actuar en diversos processos civils i criminals al poble, alguns dels quals van acabar amb assots, galeres i fins i tot la condemna a la forca, atès que l'abadia tenia la facultat d'exercir el mer imperi.⁷⁰ El 1648 va escripturar la concòrdia per a la construcció del nou orgue de l'església parroquial.⁷¹ L'any següent Pere Nabot és també «escrivà dels negocis del monestir de Montserrat» en la confecció del segon inventa-

66. ACA, Notarials, Igualada, 950-953.

67. ACBG, Arxiu Històric de Protocols de Manresa (AHPM), ms.1437, Pere Nabot, notari de Monistrol, «Protocollus», 1632-1635.

68. Arxiu Històric de Sabadell (AHS), Fons Històric, E 447/22, capítols matrimonials de Damià Llobet amb Mònica Bellera, 12-1-1638, s.f. Les altres dues són la E 447/21 i la E 447/3.

69. CARLES I AMAT, *Quatre cents aforismes catalans*, pp. 37-68.

70. ACBG, AHPM, Josep Mata i Montfahi, notari de Monistrol, 1687, ff. 132-145v.

71. ALTÉS, «Orgues, orgueners i organistes», p. 81.

ri de lliurament de les joies de Montserrat a les autoritats de la Diputació del General de Catalunya davant l'avanç de les tropes castellanès.⁷²

Algunes dades demostren la implicació de Pere Nabot en els afers municipals de Monistrol. Durant la Guerra dels Segadors, el gener del 1641 va ser escollit pel consell de la vila com un dels set homes que havien de dirigir grups armats per vigilar el moviment de persones dins i fora del seus portals.⁷³ Pere Nabot va aixecar i signar les actes com a escrivà del consell entre els anys 1652 i 1656.⁷⁴ Fou escollit batlle de Monistrol (1653) i jurat en cap (1666), el principal càrrec executiu de la vila.⁷⁵ Tot això demostra que formava part de la classe dirigent de la vila i que gaudia també de la confiança de les autoritats baronials de l'abadia.

Disposem de dues darreres notes sobre l'activitat notarial de Pere Nabot: l'any 1662 apareix com a escrivà principal i connotari, juntament amb el seu fill Francesc Nabot i Bellera, en la confecció del capbreu de Sant Cugat del Vallès, per manament del paborde major de dit monestir benedictí;⁷⁶ i el 16 d'abril de 1665, en una de les seves darreres escriptures, oficialitza la consignació d'un censal mort a la mateixa vila.⁷⁷

L'any del darrer protocol que es conservava a Can Gibert i les actes del consell municipal ens revelen que Pere Nabot va morir el 1666. El 27 d'agost d'aquell any ja es va fer la nova extracció de jurat en cap de Monistrol.⁷⁸ Però Pere Nabot no va dictar cap testament i va ser el seu fill Francesc Nabot i Bellera qui va heretar-ne els béns, com ara una casa que tenia al carrer de Sant Pere i —sembla— les seves escriptures.⁷⁹

72. ALTÉS, «L'argenteria litúrgica», p. 335.

73. REDÓ, «Hidrologia monistrolenca», p. 60.

74. ACBG, Fons Monistrol, Llibre d'acords del Consell, 1646-1658, f. 81v, 101 i 141v.

75. Salvador REDÓ I MARTÍ, *Les pestes, sant Sebastià i la tradició del Bo-Bo*, L'Aixernador, Argentona, 1988, p. 18.

76. Judit VICO CORTÉS *et al.*, «La vila i el terme de Sant Cugat del Vallès, segons el capbreu del paborde major fra Narcís de Barutell (1662-1666)», *Gausac: Publicació del Grup d'Estudis Locals de Sant Cugat del Vallès*, 28-29 (2006), p. 17.

77. Vegeu al catàleg: AHS, Fons Històrics, E 447/23 (consulta: 29/01/2023).

78. ACBG, Fons Monistrol, Llibre d'acords del Consell, 1646-1658, fulls inserits dels anys 1666-1668, f. iv.

79. ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 378, ff. 107-108v.

2.5. *Francesc Nabot i Bellera: (1662) 1667-1679*

A més del que hem dit sobre la participació de Francesc Nabot i Bellera amb el seu pare en la capbreuació de Sant Cugat el 1662, no han perdurat gaires instruments seus. Segons l'inventari de Can Gibert, allà es custodiaven només els seus manuals dels anys 1667-1669 i 1672-1674, que s'han perdut per sempre.⁸⁰ Així doncs, Francesc Nabot no degué signar el seu primer protocol com a notari titular fins després de la mort del seu pare. Tot i que no hem pogut trobar especificada en la documentació quina autoritat li va conferir la facultat d'atorgar fe pública, suposem que com a mínim tenia títol de notari reial i per això va poder treballar fora de la seva localitat.

L'únic volum d'ell que es conserva conté els capbreus de diverses localitats de la senyoria de Montserrat. Les propietats de la casa de la Sala, de Monistrol, el centre de poder senyorial del monestir de Montserrat a la vila, les va capbreuar entre els anys 1668 i 1672. Algunes de les confessions dels pagesos emfiteutes es van fer a la casa del notari, al carrer de Sant Pere, segurament el mateix immoble que havia estat del seu progenitor, Pere Nabot. Paral·lelament, Francesc Nabot Bellera va testimoniar l'any 1670 els capbreus de Collbató, el Bruc i la Guàrdia.⁸¹ D'altra banda, són nombroses les escriptures posteriors que sabem que va autenticar aquest notari a Monistrol, si hem de jutjar per les referències documentals procedents del capbreu del 1723, com ara un testament de l'any 1679.⁸²

Pel que fa a la seva trajectòria biogràfica, cal suposar que el segon cognom, Bellera, corresponia a la seva mare i estava vinculat a la nissaga dels anteriors notaris de la vila, però no tenim informació sobre la

80. ACA, Monacals-Hisenda, lligall gran, carpeta 18, núm. 47, s.f.

81. ACA, Notarials, Manresa, 34 (1-4). Josep GALOBART, «Un capbreu de la Casa de la Sala de Monistrol de Montserrat l'any 1668», *L'Anuari: Un Any de Vida Monistrolenca*, 1991, pp. 34-41. Assumpta MUSET I PONS, «Els capbreus com a font històrica: el cas de Collbató (segles X-XVII)», *Estudis Històrics i Documents dels Arxius de Protocols*, 27 (2009), p. 8, n. 7.

82. ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 378, f. 175.

persona que es va casar amb Pere Nabot. Tot i la migradesa de la documentació, tenim constància de la participació de Francesc Nabot i Bellera en la vida local de Monistrol. L'any 1666, després de la mort del seu pare, ja estava entre els consellers de la vila i possiblement va ser escollit per exercir més d'un càrrec al municipi.⁸³ Precisament aquells anys, almenys fins al 1672, va intervenir en una sèrie de processos civils i criminals com a notari i escrivà de la cort del batlle, que administrava justícia en nom de l'abat de Montserrat.⁸⁴

Francesc Nabot va dictar el seu testament el 28 d'octubre de 1679 a la vicaria de Monistrol. Va heretar els seus béns la seva filla, Eulàlia Ramon i Nabot, que estava casada amb el cirurgià local Josep Ramon.⁸⁵ L'any 1682 el nostre notari ja devia estar mort, perquè la seva vídua, Caterina, s'havia tornat a casar amb Bernat March, d'Esparreguera.⁸⁶ Sabem que poc després la pubilla ja havia rebut les seves escriptures i les del seu progenitor, com revela l'any 1687 el testimoni del nou notari, Josep Mata i Montfahi.⁸⁷

2.6. Josep Mata i Montfahi: 1686-1690

De Josep Mata i Montfahi [= «Monfar»] es conserven dos llibres notariais del 1687 a l'Arxiu Comarcal del Bages (vegeu la taula 1), on apareix com a notari públic de la vila de Monistrol «per les autoritats apostòlica y del Rey nostre Señor». En almenys dos instruments el trobem «regint las scripturas publicas» de Pere Nabot i de Francesc Nabot, ja

83. ACBG, Fons Monistrol, Llibre d'acords del Consell, 1646-1658, escriptura posterior relligada, s.f.

84. ACBG, AHPM, Josep Mata i Montfahi notari de Monistrol, ms. 1436, *Manualem 1687*, ff. 156-162.

85. ACA, Notariais, Sant Feliu de Ll., 378, f. 23v.

86. *Ibidem*, ff. 107-108v. No podem deduir l'any de la seva mort a través de la documentació municipal ja que no es conserva d'aquells anys.

87. ACBG, AHPM, ms. 1436, Josep Mata i Montfahi notari de Monistrol de Montserrat, *Manualem 1687*, f. 132v-133, 156-162.

que transcriu i certifica l'existència d'una sèrie de processos judicials que van autenticar ambdós escrivans.⁸⁸

Sabem quines eren les propietats que van passar a mans del seu fill Francesc Mata a través del capbreu del 1723, ja que el nostre notari no va dictar testament. Josep Mata posseïa, com a mínim des de la capbreuació anterior, del 1658: una casa a la plaça major de la vila (Plaça del Bobo), una «pessa de terra bosquina» al massís de Montserrat que limitava amb el torrent de Santa Maria i una finca a l'horta Hivernal.⁸⁹

La darrera referència documental localitzada que el situa com a fedatari públic és una compra del 25 de juny de 1690.⁹⁰ Aviat li va arribar la mort, ja que l'agost del 1691 el nou notari de la vila, el prevere Valentí Augirot, va autenticar un contracte relatiu a unes obres a la Font Gran en què es feia esment d'un debitori que havia estat autenticat dos anys abans pel «*quondam* Joseph Mata y Montfahi».⁹¹

Aquest és l'únic escrivà que no apareix entre els manuals de Monistrol de l'antic inventari de Can Gibert, potser per la seva curta durada o perquè aquests devien passar directament a l'arxiu de la comunitat parroquial.

2.7. Valentí Augirot: 1691-1728

El prevere Valentí Augirot [= «Augiot»] és el notari públic de Monistrol amb més protocols conservats: set volums del període 1691-1699 que es troben a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i que contenen escriptures que tracten assumptes civils i eclesiàstics, moltes relatives a la comunitat de preveres de la parròquia (vegeu la taula 1).⁹²

88. Quant a la tinença de les escriptures dels Nabot, vegeu: ACBG, *ibidem*, f. 132v-133 i 156-162. Aquest manual comença el 31 de desembre de 1686.

89. ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., f. 253.

90. *Ibidem*, f. 154v.

91. GALOBART, *La Font Gran de Monistrol*, pp. 117-118.

92. Trobem, per exemple, la fundació d'unes misses amb data 14 de setembre de 1692; vegeu ACA, Notarials, Manresa, 36, f. 212r. Al catàleg de Can Gibert també hi

Augirot pertanyia a una família benestant de Monistrol que al segle XVIII es va acabar establint a Barcelona. El seu pare, Josep Augirot, i el seu avi, Isidre Augirot, eren paraires. A partir del capbreu del 1723 s'ha dit que Valentí Augirot posseïa un tint de llana a Monistrol, però el cert és que qui l'hi tenia era el seu nebot Francesc, nascut a Monistrol el 1698 però resident a Barcelona, ja que Valentí i el seu germà Jaume, també prevere, declaraven només com a procuradors. Segons dita capbreuació, Francesc Augirot tenia moltíssimes propietats al poble, però també el trobarem —com hem dit— a la capital catalana com a comerciant de matrícula des del 1758 i, després, com a vocal de la Junta de Comerç (1763-1770).⁹³

Podem relacionar la carrera eclesiàstica de mossèn Valentí Augirot amb la seva trajectòria com a prevere i notari públic de Monistrol. Després d'haver obtingut un benefici a l'església dels Orfes de Tarragona, l'any 1691 fou admès com a prevere fill de la vila amb dret a obtenir els emoluments de la parròquia de Sant Pere de Monistrol. És aleshores quan s'inicia la sèrie de protocols conservats on ell actua com a notari públic d'aquesta vila per autoritat apostòlica i reial. Posteriorment, l'any 1699 va ser nomenat beneficiat de la capella del Palau Episcopal de Barcelona i en el període 1703-1705, de l'església de Sant Miquel de Barcelona.⁹⁴ D'aleshores endavant, va haver de disminuir la seva activitat notarial a Monistrol, com indiquen la manca de volums conservats i l'escassetat d'instruments referenciats en el capbreu del 1723. La darrera escriptura d'Augirot que hem trobat correspon al 1728 i és la venda d'un censal del fons del mas de l'Ubac a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.⁹⁵

---

havia manuals «dende 1697 en adelante»; vegeu ACA, Monacals-Hisenda, ligall gran 18, s.f.

93. Sobre el tint d'Augirot, vegeu Josep Maria COBOS, *Pagesos, paraires i teixidors al Llobregat montserratí 1550-1850*, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona, p. 269, i ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 378, f. 163v. Quant a Francesc Augirot, vegeu Francisco José MORALES ROCA, «Comerciantes de matrícula de Barcelona. Su acceso a las dignidades nobiliarias del Principado de Cataluña (1735-1836)», *Hidalguía*, 292-293, p. 566.

94. PIZARRO i GIBERT, *A l'ombra de l'abadia*, p. 68.

95. Vegeu al catàleg: ACA, Diversos, Mas de l'Ubac, caixa 1, carpeta 1, censals, 14, <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

2.8. *Josep Camps: 1705-1727*

Els darrers notaris públics de Monistrol del segle XVIII van ser Josep i Rafael Camps [= «Camp, Campo»], pare i fill. Aquesta família va emparentar amb els Gibert, destacats propietaris agrícoles i paraires que tenien la seva casa pairal al carrer de Sant Joan. Al voltant del 1730, Eulàlia, filla del notari Josep Camps, va contreure matrimoni amb l'hereu de Can Gibert, Francesc Gibert i Pons. Quan va morir Rafael Camps, dues dècades després, ella degué heretar els seus béns i escriptures i aleshores els llibres dels Camps van passar a Can Gibert.⁹⁶

Desafortunadament, no ens ha arribat cap volum del notari Josep Camps i Font. Només hem trobat escriptures monistrolenques soltes —entenem que originals— que estan catalogades dins del fons del mas Ubac de Vacarisses de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, ja que en aquesta localitat i a Monistrol va protocol·litzar diferents permisos per edificar, vendes i permutes entre els anys 1706 i 1727.⁹⁷ A més, són moltíssimes les referències a instruments notariais de Josep Camps al capbreu de Monistrol del 1723 (compres, establiments, capítols matrimonials, testaments, etc.). El catàleg de Can Gibert situa els seus manuals un any abans i cobreix tot el període esmentat. Cal suposar que es van quedar íntegrament en dita casa i per això tots es troben en parador desconegut.⁹⁸

Precisament, l'any 1723 va avalar el capbreu de Monistrol, com consta en el seu encapçalament, on apareix com a notari públic de la vila «apostollica atque regia auctoritatibus». La capbrevació es va fer en temps de l'abat de Montserrat Esteban Rotalde, qui nomenà el pare majordom Agustí Nonell capbrevador del monestir. El notari d'Esparguera, Josep Noguera, fou l'encarregat de recollir les confessions o

96. Deduïm la data aproximada de l'entroncament Camps-Gibert de la data de naixement de dos dels seus fills, Zoile i Felip Gibert i Camps, que cal situar al voltant del 1750; vegeu PIZARRO i GIBERT, *A l'ombra de l'abadia*, p. 31.

97. Vegeu al catàleg: ACA, Diversos, Mas de l'Ubac, caixa 1, <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

98. ACA, Monacals-Hisenda, lligall gran, carpeta18, núm. 47, s.f.

declaracions fetes a la casa senyorial de la Sala.⁹⁹ Aquest document és una de les fonts històriques més completes i importants sobre Monistrol als segles moderns i no deixa de ser curiós que estigui autènticat per un notari forà, cosa que devia permetre'n, però, la salvaguarda.

Uns anys després, el marquès de Castellbell, Josep Amat i Junyent, va encomanar al nostre notari deixar constància dels seus drets dominicals. Així doncs, l'any 1727 el trobem en un document com a escrivà del capbreu de Vacarisses, una població que estava dins la seva baronia.¹⁰⁰ Més enllà de la seva condició de notari públic de Monistrol, no hi ha dubte que la seva qualitat de notari reial i apostòlic li va permetre actuar fora de la seva localitat.¹⁰¹

Josep Camps era fill de Zoile Camps i de Maria Font, ambdós de Monistrol, i venia d'una família benestant. El seu pare havia estat jurat en cap i batlle de la vila a finals del segle XVII, i també era negociant i propietari de diverses cases i terres a Monistrol i a Castellbell. Segons la confessió de la mare, que encara gaudia de l'usdefruit dels béns del seu espòs difunt en el capbreu del 1723, compartia amb el seu fill notari la possessió a Monistrol de sis immobles als carrers de Viserta, Manresà i Puig i diversos horts i cultius. Josep Camps es va casar amb Eulàlia Gual i Calsina, filla del metge Ramon Gual i de Maria Rosa, membre d'una destacada família de propietaris agraris de Marganell. Van tenir almenys dos descendents: Rafael Camps i Eulàlia Camps, qui ja hem avançat que va contraure matrimoni amb l'hereu de Can Gibert, Francesc Gibert i Pons.¹⁰²

La darrera nota documental de què disposem sobre Josep Camps data del 9 de setembre de 1727, quan es diu que un censal mort venut

99. JOSEP GALOBART I SOLER, «La toponímia del terme de Monistrol de Montserrat segons el capbreu de l'any 1723», *L'Anuari. Un Any de Vida Monistrolenca*, 1992, p. 50.

100. VALLS, «La història de Castellbell», p. 6. Vegeu al catàleg: ACA, Diversors, Mas de l'Ubac, caixa 1, carpeta 6, «Establiments i capbreuacions», 3, <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

101. FAURA, *Història de la serra de l'Obac*, p. 144.

102. ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 378, f. 208, 215 i 242; Joan VALLS I PUEYO, «Unes notes sobre onomàstica a la zona nord de la muntanya de Montserrat», *Documenta: Monistrol de Montserrat*, 30 (2016), p. 8.

per José Ubac a la parròquia de Sant Pere ha estat redimit davant del nostre notari.¹⁰³

2.9. *Rafael Camps: 1733-1738. El darrer notari del segle XVIII*

No es conserva cap dels seus llibres notariaus de l'escrivania de Monistrol, ja que devien passar als seus successors i devien entrar a formar part del fons de Can Gibert per raons familiars. Després de la seva trajectòria a Monistrol, va ser notari públic de la vila d'Esparreguera i no es pot descartar que s'hagués endut alguns dels seus volums. Pel que fa a la seva cronologia, en parlar dels manuals custodiat a Can Gibert, el catàleg esmentat inclou la frase «Rafael de Campo, notario de la misma, dende 1734 hasta al de 1737 en que pasó a Esparraguera».

Rafael Camps i Gual era fill de Josep Camps, qui va ser el seu predecessor en la notaria de Monistrol, i d'Eulàlia Gual. En tenim poques dades biogràfiques, com ara que quan el seu pare avalava el capbreu de Monistrol del 1723 Rafael era encara estudiant de gramàtica.¹⁰⁴ L'any 1733 va obtenir de l'autoritat reial el títol de «notario de Reynos», amb facultat per actuar a tots els territoris de la Corona en assumptes judicials i extrajudicials.¹⁰⁵ A manca de dades sobre les darreres voluntats del seu pare, entenem que quan ell va morir Rafael ja havia assolit la majoria d'edat i que devia heretar els seus béns i les seves escriptures.

Una vegada més, hem hagut de cercar els seus instruments com a notari públic de Monistrol al fons del mas Ubac de l'Arxiu de la Coro-

103. Vegeu al catàleg: ACA, Diversos, Mas de l'Ubac, caixa 1, carpeta 1, «Censals», 13, <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

104. ACA, Notariaus, Sant Feliu de Ll., 378, f. 208.

105. ACA, Reial Audiència, Registres, 213, ff. 101-103. El nomenament reial, que indica que la rúbrica que ha d'utilitzar en les seves escriptures tindrà les inicials R i C, està signat a San Ildefonso el 30 de juliol de 1733 i pertany a la sèrie «Diversorum».

na d'Aragó, signats a Monistrol i Vacarisses el 1733 i 1735 i, dos anys després, un altre a Esparreguera.¹⁰⁶

Pel que fa a la seva etapa a l'escrivania d'Esparreguera, si examinem el primer dels seus llibres, que s'inicia el darrer dia del 1737, veiem que durant uns mesos va seguir signant escriptures a Monistrol com a notari públic d'aquesta localitat. A més, aleshores ja com a notari d'Esparreguera, sovint va formalitzar al seu poble tot tipus d'escriptures. El 6 de febrer de 1754 va signar a la seva vila els capítols matrimonials del pareire monistolenc Josep Trullàs.¹⁰⁷ En una primera ullada als seus protocols esparreguerins no hem trobat en la seva titulació cap referència a l'autoritat de la qual emanava la seva facultat d'atorgar fe pública, potser perquè només havia obtingut el títol reial. El darrer instrument el va signar el 29 d'octubre de 1754. Tot seguit trobem documentat el notari d'Esparreguera Ignasi Monturiol com a regent de les escriptures de Rafael Camps. El fet que aquests volums es quedessin al districte notarial de Sant Feliu de Llobregat ha permès que es conservin actualment tots —setze— i un capbreu d'Esparreguera fet per manament del monestir de Montserrat.¹⁰⁸ Sospitem que el nostre escrivà no devia tenir descendència i el que està clar és que aquí es va acabar la nissaga dels notaris Camps. En aquell moment, les escriptures de Monistrol les devia heretar la germana, casada amb el pareire Francesc Gibert i Pons, qui habitava la casa pairal dels Gibert, i per això el 1791 seguien sent propietat del seu hereu, Felip Gibert i Camps.¹⁰⁹

Què va passar després amb els notaris públics de Monistrol? Ja hem vist que Rafael Camps, amb autoritat reial per actuar arreu d'Espanya,

106. Vegeu al catàleg: ACA, Diversos, Mas de l'Ubac, caixa 1, carpeta 1, «Censals», II; *ibidem*, carpeta 10, «Vendes», 3; *ibidem*, carpeta 4, «Permisos d'edificar», 3, <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

107. ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 399, Rafael de Campo notari d'Esparreguera, f. 75.

108. Vegeu al catàleg: ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 391-399 «Rafael Campo: Manuale», f. 24, 1-12-1758., <https://pares.culturaydeporte.gob.es/inicio.html> (consulta: 28/01/2023).

109. PIZARRO i GIBERT, *A l'ombra de l'abadia*, p. 36.

cap al 1738 va decidir treballar per a l'escrivania d'Esparreguera, una localitat que també pertanyia als dominis senyoriais de Montserrat. Tot indica que durant la resta del segle XVIII no hi va haver més notaris monistrolencs, o almenys això reflecteixen l'inventari de Can Gibert i l'absència de protocols conservats en l'actualitat als arxius públics catalans. Sabem que els seus habitants, el govern municipal, la comunitat de beneficiats i fins i tot el monestir de Montserrat, van acudir a l'escrivania pública d'Esparreguera —possiblement també a les poblacions de l'entorn— per escripturar els seus actes.¹¹⁰ D'altra banda, aquesta absència de notari per autoritat del rei devia facilitar encara més l'activitat dels seus vicaris a l'hora d'estendre testaments i tot tipus d'escriptures.

No sembla que les autoritats borbòniques reduïssin el nombre d'escrivans a Catalunya, com havia passat a Castella. Arcadi Garcia Oms defensa fins i tot que almenys des del 1720 hi havia escassetat de notaris reials arran de les mesures contràries als notaris austriacistes, la necessitat d'obtenir el títol a Castella, les noves taxes i la despesa que també representava haver d'utilitzar el paper segellat.¹¹¹ El pla general de notaries de Catalunya del 1771 proposava augmentar les que hi havia a Manresa i el seu corregiment, i a Monistrol li pertocava un notari reial.¹¹² Tot indica que aquesta plaça no es va poder cobrir ja que l'any 1775 aquest municipi va haver de recórrer a un simple «fel de fechos» per certificar el compliment d'una important requisitòria de la Reial Audiència que li exigia retirar les seves armes de la Font Gran:¹¹³

[...] mas no la estimaron por bastante ni el Monasterio ni el Fiscal, quien dixo que para hasser constar formalmente el cumplimiento era precisso

110. El manual dels anys 1759-1760 de Joan Civil, notari d'Esparreguera, està ple d'escriptures de la parròquia de Monistrol; vegeu ACA, Notarials, Sant Feliu de Ll., 452(3). Els llibres de Josep Ferrer Civil (1795-1806) contenen nombrosos arrendaments de l'Ajuntament de Monistrol i del monestir de Montserrat; vegeu ACBL, 50-T2(1-9).

111. GARCIA OMS, «El dret notarial català», pp. 69-70.

112. *Ibidem*, pp. 356, 503.

113. ACA, Reial Audiència, Registres, 816, f. 159.

que la Certificacion se hubiesse librado por un Escribano real, aunque fuesse llamándolo de fuera de la Villa quando no lo hubiesse en ella.

3. *L'escrivania de la parròquia de Sant Pere*

Durant l'edat moderna, els rectors i els vicaris de les parròquies de Catalunya també exercien la funció notarial i podien autoritzar tota mena d'instruments, fins i tot en assumptes no eclesiàstics, especialment a les zones rurals o bé on no arribava el sistema de notaris reials o senyorials. Les primeres escrivanies públiques es van constituir a les institucions eclesiàstiques. A partir de finals del segle XII moltes parròquies catalanes van començar a gaudir del privilegi de nomenar notaris per servir la fe pública a cada localitat. La primera concessió reial data del 1188 i és a perpetuïtat a la parròquia de Vilafranca del Penedès. El 1194 la Corona estableix l'escrivania pública de Manresa al paborde de la Seu. Els preveres tenien formació elemental en redacció de documents i en fórmules notariales i podien fer de fedataris, i els rectors podien rebre testament.¹¹⁴

La Reial provisió del 29 de novembre de 1736 va limitar l'acció dels rectors en la fe pública a Catalunya, ja que establia que només podien aixecar testaments si ho feien en el seu districte, davant l'absència del notari reial a la localitat i en paper segellat. Tot i així, la legislació no sempre es va complir, ni tan sols amb la Llei del notariat del 1862.¹¹⁵ En el cas de Monistrol, tot apunta que durant l'edat mitjana la notaria pública estava en mans de la parròquia de Sant Pere. L'historiador Joan

114. GARCIA OMS, «El dret notarial català», pp. 63-65. Albert PÉREZ ESCRIBANO, «La gènesi de la institució notarial i la seva implantació a Catalunya», treball final de màster, Barcelona, Universitat de Barcelona, curs 2018-2019, p. 56. Sobre aquesta qüestió, vegeu també Antoni M. ARAGÓ, «Concessions reials del dret de notaria a parròquies i monestirs catalans (segles XII-XIII)», *Estudios Históricos y Documentos de los Archivos de Protocolos*, 6 (1979), pp. 1-14. Ignasi BAIGES, «El notariat català: origen i evolució», a *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Fundació Noguera, Barcelona, 1994, pp. 131-166.

115. QUINTANA, *Notaris carlins*, pp. 32-34.

Batlle ha treballat amb el manual de Bernat Vidal (1320-1329), rector i notari públic de la vila, conservat a l'Arxiu de l'Abadia de Montserrat, i amb altres manuals de l'escrivania del segle xv que podem trobar al fons municipal, a l'Arxiu Comarcal del Bages.¹¹⁶

L'any 1538 el monestir de Montserrat es va annexionar la rectoria per concessió papal i el darrer rector de Monistrol va renunciar a la seva plaça el 1556. Així doncs, l'abadia, que ja exercia sobre dita parròquia la jurisdicció espiritual *nullius* —independent de cap bisbat—, va començar a assumir-ne també el govern i va nomenar dos vicaris amovibles que actuaven en nom del rector —l'abat de Montserrat—: el *lloc-tinent de rector*, un monjo de Montserrat (o sacerdot donat inicialment), exerciria la màxima representació i dirigiria la comunitat de preveres beneficiats; al seu torn, el *vicari segon o curat*, sovint un sacerdot contractat, s'encarregaria del servei pastoral quotidià de la cura d'ànimes i de l'escrivania parroquial de Monistrol.¹¹⁷ A finals del segle XVIII la reforma beneficial empresa per la Monarquia Hispànica va fer que a Monistrol només hi hagués un vicari, que en endavant seria perpetu i secular i portaria a terme les funcions esmentades.¹¹⁸

La consulta del capbreu del 1723 ens ha permès comprovar quina era l'activitat fedatària dels eclesiàstics de Monistrol abans que s'implantessin les mesures restrictives del govern. Malgrat l'existència continuada de notaris de creació reial en actiu a la vila, al llarg del segle XVII i durant els primers decennis del XVIII els vicaris de la parròquia de Sant Pere van rebre nombrosos instruments de naturalesa civil relacionats amb la transmissió de les propietats (compravendes, establiments, concòrdies...), a més de testaments i capítols matrimonials. De fet, d'una mostra de quaranta escriptures de tot tipus referenciades entre

116. Josep BATLLE, *Monistrol a la baixa edat mitjana 1320-1495*, 2017, pp. 1-10, www.academia.edu/38183231/Monistrol_de_Montserrat_a_la_baixa_edat_mitjana_pdf (consulta: 29/01/2023).

117. ALTÉS, «Orgues, orgueners i organistes», p. 79. Trobem un llistat dels monjos i sacerdots vicaris de Monistrol als segles moderns a PIZARRO i GIBERT, *A l'ombra de l'abadia*, pp. 213-216.

118. PIZARRO i GIBERT, *A l'ombra de l'abadia*, p. 73.

els anys 1636 i 1719, la meitat ens diu que van ser rebudes pel «reverend vicari o regint la cura d'ànimes» de la parròquia.¹¹⁹ La superioritat pel que fa als testaments és molt més clara, ja que d'un total de cinquanta del mateix període, només cinc havien estat escripturades per notaris convencionals.¹²⁰

Alguns d'aquests vicaris podien aparèixer en els protocols corresponents com a «notaris públics de la vila» per autoritat de l'abat de Montserrat (o bé hi constaven «per autoritat de l'ordinari»), que era qui els havia nomenat vicaris. El pas del temps ens ha deixat alguns pocs llibres notariais amb escriptures monistrolenques, que, sens dubte, havia arribat a custodiar l'abadia al seu arxiu i que cal tenir en compte per a qualsevol recerca històrica sobre la vila.

TAULA 2. Llibres conservats de la notaria parroquial de Monistrol (segles XVI-XVIII)

Vicari	Anys extrems	Arxiu	Observacions
Joan Vila (i altres)	1581-1587	ACA, Monacals-Hisenda, vol. 1530	Vicari i notari per l'abat de Montserrat
Joan Riusec	1615-1645	ACA, Monacals-Hisenda, vol. 3847	Prevere i vicari de Monistrol (i notari)
Dr. Jaume Roda	1658	ACA, Monacals-Hisenda, vol. 1536	Doctor, prevere, vicari i notari per autoritat ordinària
Fra Josep Julià	1721-1729	ACA, Monacals-Hisenda, vol. 1525	Monjo, vicari i notari públic de Monistrol per autoritat ordinària

119. ACA, Notariais, Sant Feliu de Ll., 378, ff. IV-12.

120. *Ibidem*, ff. IV-12 i 150-173v.

4. *Els escrivans del consell de la vila*

Durant l'Antic Règim, a la Corona d'Aragó els notaris formaven part del grup social dels «artistes», que, a diferència dels menestrals, no desenvolupaven un treball mecànic i s'integraven en col·legis.¹²¹ En aquest sentit, en les ordinacions de la vila de Monistrol del 1597, els fedataris, juntament amb els metges, cirurgians i apotecaris, gaudien del privilegi d'accedir directament a les bosses primera i segona dels membres del consell quan eren insaculats per primera vegada, les quals donaven dret a ser escollit batlle i als oficis municipals principals sense passar pel grup immediatament inferior.¹²² L'any 1627 el doctor en medicina Joan Carles i Amat fou insaculat directament en la mà segona i aviat va ascendir d'estament, circumstància que li va permetre ocupar càrrecs tan destacats com els de jurat en cap, clavari, síndic o escrivà del consell de la vila, els quals devien requerir una mínima preparació acadèmica en una societat que era bàsicament il·letrada.¹²³

Sovint els notaris participaven en l'administració i les estructures del govern polític local. Abans del Decret de Nova Planta, a Vilafranca del Penedès podien ser insaculats com a consellers, jurats o batlles, i podien ocupar altres càrrecs, com ara els de mostassaf, clavari, etc. Un d'ells era elegit cada tres anys escrivà o notari del consell municipal. A Barcelona l'escrivà del Consell de Cent havia de ser un notari públic de la ciutat i una persona de prestigi, i portava a terme les seves funcions de manera vitalícia.¹²⁴ Entre els oficis municipals, a Monistrol hi

121. Pere MOLAS RIBALTA, «La condició social dels notaris de Barcelona a l'edat moderna», a *Actes del I Congrés d'Història del Notariat Català*, Fundació Noguera, Barcelona, 1994, p. 714; IDEM, «El govern dels gremis de Barcelona al segle XVIII», *Revista de Dret Històric Català*, 18 (2009), pp. 116-117.

122. Carlos PIZARRO CARRASCO, «Vida i obra de Joan Carles Amat: metge, escriptor i polític monistrolenc (c. 1572-1642)», a C. Pizarro *et al.*, *L'empremta del monistrolenc Joan Carles Amat*, Monistrol de Montserrat, Ajuntament de Monistrol de Montserrat, 2014, pp. 30 i 34.

123. PIZARRO, «Vida i obra de Joan Carles Amat», pp. 34-47.

124. Belén MORENO CLAVERÍAS, «La notaria a la Catalunya moderna: centre de treball i sociabilitat. Vilafranca del Penedès, 1670-1790», *Estudis Històrics i Documents*

havia també l'*escrivà del Consell*, que s'encarregava d'aixecar i de signar les actes de l'òrgan deliberatiu. Anotava en el llibre d'acords totes les proposicions i deliberacions del ple, amb els noms dels qui hi assistien; alhora podia ser el *credencer*, encarregat d'assenotar en un llibre els ingressos i les despeses de la institució i, si calia, els seus balanços de comptes. Com que aquest escrivà municipal havia de ser una persona amb una formació adequada i que mereixés la confiança dels consellers de la vila, era escollit per votació secreta «ab favas blancas y negras».¹²⁵

La consulta dels llibres d'actes del consell permet fer un seguiment de les persones que van ocupar aquest càrrec, sobretot a partir de la signatura de les diferents actes: Jaume Quadrabadals (1599-1637), Joan Carles i Amat (1637-1642), Pere Riusec (1642), Zoil Alavedra (1643-1644), Francesc Pont (1646), Antoni Font (1647-1648), Joan Alsina (1648-1652), Pere Nabot (1652-1656) i Zoil Alavedra (1656-1658). D'aquests nou escrivans municipals, només eren notaris de professió Pere Riusec i Pere Nabot.¹²⁶

El 30 de desembre de 1637 es va atorgar l'ofici de credencer i notari del consell al metge Joan Carles i Amat, un dels consellers, per una durada de cinc anys i un sou anual de vint rals. Va substituir el difunt Jaume Quadrabadal, qui havia estat més de dues dècades exercint la mateixa tasca.¹²⁷ A la seva mort, el febrer del 1642, qui va ocupar el seu lloc va ser una persona que ja exercia com a notari públic de Monistrol, Pere Riusec, el qual només hi va romandre aquell any.¹²⁸ L'altre fedatari

---

dels Arxius de Protocols, 14 (2006), p. 91. Carme BATLLE I GALLART *et al.*, *El llibre del Consell de la ciutat de Barcelona. Segle XIV: Les eleccions municipals*, CSIC, Barcelona, 2007, p. 15.

125. PIZARRO, «Vida i obra de Joan Carles Amat», pp. 32-33. Les ordinacions de Monistrol no especifiquen que aquest càrrec l'hagi d'ocupar un notari de professió; vegeu *Compendi de las capitulacions y ordinacions concedidas a la vila de Monistrol de Montserrat y singulares de aquella per lo Senyor Abad de nostra Señora de Montserrat en lo any 1597*, Barcelona, Estampa de Llorenç Déu, 1619, capítols 20 i 21 (David Blasco).

126. ACBG, Fons Monistrol, Llibres d'acords del Consell, 1615-1644 i 1646-1658.

127. PIZARRO, «Vida i obra de Joan Carles Amat», p. 44. Vegeu ACBG, *ibidem*, 1615-1644, f. 71.

128. *Ibidem*, ff. 130v-144.

públic de la vila designat per a la mateixa tasca fou Pere Nabot durant els anys 1652-1656.¹²⁹

5. *Conclusions*

Hem constatat que al llarg de cent quaranta anys, entre el 1595 i el 1738, es van succeir quasi ininterrompudament a Monistrol nou notaris públics de creació reial; fins i tot, a la dècada dels anys trenta del segle XVII n'hi van treballar simultàniament tres. Tot i així, només s'han conservat setze volums notariais del segle XVII, que actualment són a l'Arxiu de la Corona d'Aragó i l'Arxiu Comarcal del Bages. La causa principal d'aquest desgavell documental va ser la desaparició, als anys setanta del segle XX, de l'arxiu privat de Can Gibert, on estaven dipositats els protocols monistolencs. Tenim notícia que també n'hi va haver a l'església parroquial de Sant Pere, que, com molts altres temples de Catalunya, fou cremada durant els fets del 1936.

La gran majoria dels escrivans públics de Monistrol actuaven per autoritat reial i apostòlica i podien escripturar sobre assumptes civils i eclesiàstics. Per això també van treballar com a tals en altres localitats properes (Vacarisses, Castellbell, Olesa) i van exercir el seu ofici en diferents escrivanies catalanes. Al segle XVII Pere Nabot va ser notari de la Pobra de Claramunt, Pere Riusec ho va ser a la vila de Martorell i Rafael Camps, el darrer dels notaris monistolencs del segle XVIII, va acabar la seva carrera a l'escrivania pública d'Esparreguera.

El títol de notari reial l'adquirien en època borbònica a la Cambra de Castella, sovint a través de la Reial Audiència del Principat de Catalunya. L'any 1733 Josep Camps va ser acreditat com a «notario de Reynos», amb facultat per treballar a tota la monarquia. Qui designava el notari públic de l'escrivania de Monistrol probablement era el seu senyor jurisdiccional, l'abadia de Montserrat. No hem localitzat encara cap d'aquests nomenaments, que podrien aparèixer entre la documentació notarial existent.

129. ACBG, Fons Monistrol, Llibre d'acords del Consell, 1646-1658, ff. 8IV-14IV.

Sovint els notaris públics eren requerits per altres institucions. A Monistrol van exercir funcions judicials a la cúria o *cort del batlle* —on s'administrava justícia en nom del senyor—, o bé eren *escrivans del Consell* i s'encarregaven de portar les actes municipals; també podien ser fedataris dels assumptes del monestir. Alguns van ser *consellers* de la vila i van ocupar càrrecs importants en l'escena política local, com ara Pere Nabot, que va arribar a ser batlle l'any 1653; o van estar al costat de les institucions catalanes en moments clau de la Guerra dels Segadors. Després d'haver servit en la defensa dels portals de Monistrol, l'any 1641 Damià Bellera fou escollit per inventariar la primera tramesa de les joies de l'abadia de Montserrat que s'havien de salvaguardar a Barcelona. En canvi, el prevere Valentí Augirot, membre d'una família acomodada monistrolenca, compaginava l'ofici notarial amb dos beneficis obtinguts a Barcelona a principis del segle XVIII: a l'església de Sant Miquel i a la capella del Palau Episcopal. Finalment, cal incloure també les aportacions dels notaris com a *escrivans dels capbreus* d'altres barons dels voltants.

La troballa d'un inventari dels manuals custodiats a Can Gibert del primer terç del segle XIX ens ha permès afinar la cronologia d'aquests notaris, però també constatar la presència d'uns quants més que devien regentar una notaria o eren notaris substituïts, probablement procedents d'arreu de Catalunya. Una altra de les fonts documentals fonamentals d'aquest treball ha estat el capbreu de Monistrol del 1723 fet per manament del monestir de Montserrat, on hem localitzat nombroses referències a actes notariais sobre la propietat i la successió dels seus habitants, inclosos els mateixos fedataris públics; a més, hi hem pogut descobrir l'existència d'altres capbreuacions anteriors avui desaparegudes (1608, 1635 i 1658).

Els rectors i els seus vicaris també atorgaven fe pública als territoris de la Corona d'Aragó, quasi sense limitacions fins uns anys després del Decret de Nova Planta. A la parròquia de Sant Pere de Monistrol, territori *nullius* sota la jurisdicció espiritual del monestir de Montserrat, la gran majoria dels testaments del període estudiat els van autenticar els *vicaris curats*, que portaven l'escrivania eclesiàstica (i que hi constaven com a notaris públics de l'abat o per autoritat ordinària). Hem pogut

localitzar cinc dels seus llibres —que contenen, a més, molta documentació civil— entre els papers de la desamortització eclesiàstica de l'Arxiu de la Corona d'Aragó —i que, per tant, havia arribat a custodiar el monestir fins al segle XIX.

Molts fills de notaris exerciren la mateixa professió que els seus pares. Durant el període estudiat, a Monistrol es van succeir dues nissagues d'escrivans, els Bellera-Nabot i els Camps, que es van alternar amb dos representants de dues de les famílies més poderoses i benestants del moment: els Riusec i els Augirot.

Abans de la Llei del 1862, els protocols eren propietat del notari, qui se'ls podia emportar quan es traslladava de localitat. Quan aquest moria, passaven als seus hereus, si bé algunes disposicions obligaven que anessin a parar a un altre notari. A les escriptures institucionals era més fàcil que els registres s'hi quedessin. A l'església parroquial de Sant Pere de Monistrol es van conservar durant segles les sèries testamentàries, i a l'arxiu de Montserrat, els llibres de la cort del batlle. En canvi, els escrivans de la vila sembla que van tenir la notaria a casa seva i per això els protocols dels notaris difunts van passar de l'un a l'altre, afavorits per no poques successions pare-fill en l'ofici, fins a arribar a Can Gibert. El 1633 Dídac Bellera actuava com a regent de les escriptures del seu pare Damià quan va fer una còpia d'un precari del mas Ubac de Vacarisses. Nombroses escriptures monistrolenques de Pere Riusec van ser cremades per les tropes de Felip IV l'any 1641, quan treballava a la notaria de Martorell. Sabem que Pere Nabot i Francesc Nabot tenien la notaria al carrer de Sant Pere de Monistrol. L'any 1687 trobem Josep Mata i Montfahi «regint las scripturas publicas» dels dos antecessors esmentats, en transcriure i certificar uns documents que encara posseïa la filla i hereva dels Nabot. Finalment, el matrimoni d'una germana del notari Rafael Camps amb l'hereu dels Gibert va permetre la constitució de l'antic arxiu de protocols privat de Can Gibert.

Tenim algunes hipòtesis que podrien explicar la manca de notaris a Monistrol a partir del 1738 i durant la resta del segle XVIII. Les dificultats per obtenir el títol de notari reial, l'obligatorietat del paper segellat, així com les mesures restrictives també implantades per la monarquia borbònica pel que fa al notariat senyorial i eclesiàstic, no devien ser cap

incentiu per a la creació de nous notaris a Catalunya. Si a això hi afegim l'extinció de les grans dinasties de notaris monistrolenques i la més que probable pèrdua del pes econòmic de la vila i demogràfic respecte a altres localitats veïnes, no resulta difícil comprendre el que va succeir.

Apèndix

Inventari de Can Gibert (c. 1830)

Notarios que havido en Monistrol de Monserrat y existen sus Manuales en la casa del Sr. Gibert

(Arxiu de la Corona d'Aragó, Monacals-Hisenda, lligalls grans, carpeta 18, núm. 47)

Josep Co[r]tés Notario de Ygualada, Regentó la Notaria de Monistrol desde el año 1598 hasta al de 1625.

Damián Valleras Notario de la misma dende 1595 hasta el de 1608.

Pedro Nabot Notario de la misma dende 1624 hasta el de 1666.

Diego Vetllera Notario de la misma dende 1623 hasta al de 1638.

Francisco Navot y Vetllera Notario de la misma dende 1667 hasta al de 1669 y desde 1672 hasta al de 1674.

Joseph Marcader Notario de la misma dende 1608 hasta al de 1610 y este Notario hay un Cabreu de Monistrol del año 1608 y 1609. El de 1400 existe en Ygualada, y el de 1500 en *Montariol*.

Luis Fernando Colominas Regentó año 1610.

Vicente Torras, Notario de la misma en los anyos 1608 y 9.

Andreu Farré, Notario de la misma año 1520.

Miguel Frontanellas Notario de la misma en 1612 y 13.

Jayme Farrer Notario de la misma en 1611.

Jayme Mastre Notario de la misma en 1617.

Andreu Peres Notario de la misma dende 1591 hasta al de 1597. Deste hay un Capbreu de Sant Benito de Bages.

Barnat Juan Nabés Notario de la misma año 1591.

Pedro Riusech Notario de la misma dende 1641 hasta 1615 [sic]. De éste es el Cabreu de Monserrat perteneciente a Ódena y [...].

Joseph de Campo Notario de la misma dende 1705 hasta al de 172[7].

Rafael de Campo Notario de la misma dende 1734 hasta al de 1735 en que pasó en Esparraguera.

Valentín Augirot Notario de la misma dende 1697 en adelante. Y existen dichos Manuales en el Archivo de la Reverenda Comunidad de Monistrol, en cuyo Archivo tanvien existen el Manual de Yldefonso Codravadal y algun hotro Manual en la de *Montariol*.

Notario Ballés de la misma dende 1807 hasta al de 1823.

Nota: se halla en un Manual de Joseph de Campo una alvertencia de que se quemaron parte de los manuales de Riusech en la vila de Martorell.